

mojem mnenji je strah pred tem in dolgočasnost in težavnost dela dostikrat vzrok, da se po nekterih šolah premalo spisuje. Nekteri učitelji si pa tudi to delo sami po nepotrebnem težavniše delajo. Pri tem jaz že več let prav spešno tako-le ravnam:

Kedar so učenci v šoli ali doma nalogo doveršili, ukazujem, da posamezno izdelovanje 3—4 boljši in slabši na glas vpričo vseh učencev preberó, ter dovolim, da sme o tem vsaki učenec po svojem mnenji kaj opomniti. Tako pride na dan že veliko pomot, in vsaki more v svojem zvezku, ktereга ima pred saboj, pogledati, ali je tudi on kaj napačno pisal? Popravlјati pa še nihče ne sme. Za tem se najtežavniše besede glasno in razločno izgovarјajo, ali na tablo zapišejo. Potem si pa zvezke med seboj zamenјajo, in v določenem času smejo pomote podčertati, ne pa popravlјati. Kadar ta čas preteče, vzame vsaki svoj zvezek, in more pomote popravlјati, ali sme vprašati, o čem kdo kaj dvomi? Tako popravlјeno izdelovanje prepіšejo potem na čisto in te zvezke še le jaz pregledujem in popravlјam; v časih mi pa tudi kteri boljših učencev, kterih je v vsaki šoli nekaj, pri tem pomaga. Na koncu vsakega odstavka ali naloge morejo še enkrat popravlјene besede pristaviti. Po tej poti se mi posreči, da dobim, kolikor mogoče, pomot proste naloge, pa tudi učenci se privadijo, da na pomote in pregreške bolj pazijo, ter jih tako lahkomi selno ne prezirajo; kar se sicer le prerado zgodi; pa tudi po tej poti zvedo vsi vse pomote, in se jih tako bolj varujejo. Nikakor ne tajim, da je velike vrednosti, ako učitelj sam vse zvezke pregleda in vse pomote podčerta (popraviti se nikakor ne smejo, to naj store vselej sami učenci); vendar pa se mi zdi, da škoda, ako se v naglici kaj pregleda, dobiček, ki izhaja iz večkratnega spisovanja, za veliko in v vsakem obziru presega.

Govekar.

Peter Hitzinger

(Znojemski, Podlipski)

v

slovstvu slovenskem.

VII.

Kakor za svete cerkve prostost, tako je gorel tudi za Slovenije mirno zmago. Da pa si vzmorejo Slovenci, treba je, da se strinjajo s sorodnimi Slovani. Po zgodovini je spoznal Hitzinger, da za nekdanjimi Gerki so na svetno pozorišče stopili Rimljani, za Romani Germani, in da za témi nastopiti utegnejo Slovani. Prikaže se mu v duhu „Slovanska dôba“, ktero v Novicah t. 1849 popéva v 3. l. tako-le:

De prevelike prekucije
 Pridejo ob svojim časi,
 Stare, nove prerokije
 So pripovedváli glasi.

Nemcu predstvo so pustile
 Kralja Višiga razmere,
 Prostost de bi otel on sile,
 In pa varh bil svete vere.

Kér poklic svoj Neme je zgrešil,
 Popravlja vse le boga,
 Spake té de svet bi rešil,
 V delo tó Slován zdaj sega.

Misel to v Slovanov sredi
 Modre glave so zbudile,
 In bandero o njih besedi
 So roké junaške 'zvile.

Ako je nebés osoda
 V to Slovane namenila,
 Naj modrost pogum naroda
 K pravim koncu bi vodila!

Kako pomenljiva je ta pesem že celó v sedanji čas! — Prav in modro se mu je zdélo, da se približujejo Slovani med seboj najprej v pisanji, in oglasi se o tém v „Dopisu iz Notrajskiga“ l. 11, kateri naj bi bil vseslovanski književni jezik, v katerem bi se razumévati lahko vsi omikani Slovani: „Kaj meni pri tem prašanji v glavo pride? Še le išemo vseslovanski književni jezik, in — ga že imamo! Kakor je Dr. Zupan, nekdani profesor, dostikrat rekel:

Vse imamo,
 Pa ne znamo,

Le išimo,
 De dobimo.

Vseslovanski književni jezik je staroslovanski. Tega je rabil Slovanski apostelj in prvi pisatelj sv. Ciril, tega rabijo v božji službi Rusi in Serbljani, tega poznajo vsi učeni Slovani — in zastran bolj vesoljniga vpeljanja bi se ne bilo bati zavidnosti od tega ali uniga zdajniga slovanskiga narečja, zakaj vsim je Cirilov jezik v časti; tudi so v ravno tem jeziku vse razne oblike in korenine besed hranjene, katerih se nektare zdaj le v enim, nektare le v drugim slovanskim narečji obderžujejo. In če bi se s staroslovanskim jezikom še Cirilov pravopis obderžal, bi bilo morebiti mnogim rodoljubam vstreženo. Ako bi se pa staroslovanski jezik imel še na latinski pravopis predjati, bi tudi to ne bilo nemogoče, in pred ko ne tudi ne napčno; sej tudi Čehi še rabijo nemške in latinske čerke v svojim pravopisu; tako naj bi se v staroslovanskim vpotrebemale Cirilove in latinske, dokler bi se v unih ali teh vsi ne zedinili; Nemci bi nam ne mogli tukaj nič očitati, sej zraven lastnih gotiških sami rabijo tudi latinske.“

Pri vsem tem naj se pa književni jezik slovenski razvija tudi posebej, naj se množi in bogati po besedah, ki so le tu pa tam v navadi, pa dobre slovenske, ki se naj toraj pripravljajo v knjige. Na to méri njegova opombica: „Mala slovenska stran (v Borovniški, Preserski in deloma Ižanski fari) s zlo različnim jezikom“ v l. 50.

Vendar kot pajek hud pa je bil na vse, kateri so v pisavi cepili Slovence ter razdirali književno slogo. Ko je tedaj prof. J. Poklukar po Novicah Slovincem ponujati jel svoj pravopis, češ: „Kako dolgo še ne bomo lažnivosti svojiga pravopisa slovó dali?“ — je to Podlipskega tako zjezalo, da zabavljivo v Sloveniji l. 30 odgovori v spevu: „Smešnica in resnica“. Zbor o Slovenskem pravopisu. Zbrani so poslanci iz vsih Slovenskih strani: Koroški in Štajerski, Gorenški, Dolenski, Tominški, posebej Kroparski, Teržiški, Kranjski, Loški, Šent-Vidski, Ribniški, Idrijski, Beli Krajnc, Pivčan. Po ogovoru predsednikovem se prepirati jamejo koj o prvem predlogu, ki ga prebere pisar:

»Kdaj še ne bomo slovo pravopisu lažnivosti dali?
Pišimo, kakor povsod govoré: *šu*, *vstov* in *perjatu*.
Čerk preobilo je greh zapisati, ko manj se jih sliši.« —

ter zajdejo v osebnosti, da vstane šepetanje, šum in hrum, prepir in vpitje — iz leve in sredice; predsednik zvoní, toda zastonj, in — ko vstane celo cepetanje z nogami, razpustí zbor in poslanci gredo prepiraje se na vse strani. — „Dragi rodoljubi! kliče v opombici Podlipski, pustite enkrat Abecedino vojsko na stran; tisti, ki jo je začel, je gotovo ni hotel večne, namreč rajni slavní Matija Čop; ampak le to je hotel: Si vis pacem, para bellum (utique non sempiternum)!“

Ker je pa prof. Poklukar še dalje snoval spis svoj v Novicah, oglašil se v l. 20 precej ostro: „Pišimo kakor smo pisali!“ Podlipski razkazuje tu, da naš pravopis ni lažnjiv, ampak resničen in redoven; da se ne sme paziti le na pravorék Gorencev, ampak tudi Dolencev in Notranjcev; da izrekovanje polnih samoglasnikov in soglasnika *l* na koncu ni neprijetno, po zgledu Belega Kranjca in Pivčana, kterima tudi v smešnici daje prednost, ter opominja naposled: „de bi pač v prihodnje ne bilo več govorjenja od pravopisa ali abecede v očitnih listih; naši zoperniki se temu le smeja, de nam je abecedna vojska nekako načarana. Čehi, Slovaki in Iliri več za drugo dalje gledajo, kakor nazaj na abecedo, ktero imajo zlo enako z nami. Tudi nam je na veliko drugih in imenitniših reči več gledati in delati; sej smo v abecedi že vendar nekako edini“. — Poklukar mu na to celó v posebni prikladi mirno odgovorí, razkazovaje svoje razloge, svést si, da — nasprotnika v pravdi — ostane med séboj vendar prijatla.

Smešnica in resnica so bili prepiri o novem pravopisu; smešnica in resnica so bili pa tudi prepiri o novih časih, kateri so od l. 1848 skoro vse premenili tudi po deželi, po kmetih. Odpravila se je bila tlaka, ukazalo se potem gotovo povračilo, prestvarile so se soseske, gospóda bratila se s kmetom, šole se slovenile i. t. d. O teh in drugih rečeh je poslušal Podlipski kmete, ter šaljivo in resnobno popeval v Novicah

l. 24: »Poméunki o novih časih«. Podobica s kmetov. Razgovarjajo se Pravoljub, Zvijadž pa Dvomnež, na zadnje o šoli:

Zvijadž.

Res je, de v šoli so gospóda
Ravnali iz kmečkiga naroda,
De praša glava puhloznanska:
Kjé raste zemlja tam Ljubljanska?

So tudi mógle se preplésti,
Nositi ošabno se in vésti
Tam kakor mestne gospodične
Dekléta tud zagorelohične.

Dvomnež.

Je šola se poslovenila,
Za domačijo več bo učila?
Še človek hotel mlad bi biti,
Si novih vednost pridobiti!

Pravoljub.

Naj praša kdo kar kóli koga,
Je šola védnosti podloga;
Pa še po šoli se je učiti,
Če hoče kdo se bolj zmodriti.

Možém je šola skušnja razna,
Menitev med seboj prijazna;
Vedno skerbno premišljevanje,
In pa podučnih spisov branje.

Dvomnež.

Smo tak učeno modrovali,
Bi céli svet zavrnatí znali, —
Le ena reč nam še ostane:
Kdaj zopet zvenk papir nastane?!

Nasproti mestnim homatijam vlada po deželi navadno mir, in kjer je mir, tam biva tiha zadovoljnost. V duhu novih časov in slovenske šole je popeval to Podlipski v Sloveniji l. 40: »Pastirska podobica« (Idyllion). Konec se glasi:

Anton:

O pač bo nar bolji,
Ljudem kaj po volji,
De iz šole bo kmalo
Za dom se več znalo.

Anka.

Smo tak govorili,
Ovac pozabili;
Jih vernem čez mejo,
De v škodo ne grejo.

Jakob.

Le stori za naji,
Sej tečeš ti raji;
Midva počakajva,
Še malo kramljajva.

Prav zdí se mi, da je njegova tudi v duhu narodnih serbskih zložena pesem: »Ljubljani« — v 76. l. Slovenije, kjer pesnik Hišnikar tolaži poslovenjeno mesto malo, da »Vedno, kar popred si bila, — V duhu si Slovencam sreda, — Narod ves še nate gleda«. — Ako popustijo te tujci Nemci, približajo se ti rojaci bližnji Slovani. — Visoko se je povzdignila takrat Slovenija, polna naj boljših nad o bodočnosti; toda — kar se je v naglici dalo ali obétalo, naglo se je nazaj jemalo, prvi ogenj je jel ugasovati, slovenščina pešati, in že se je bilo bati za Slovenijo. Tedaj zapoje Podlipski kazaje na nekdanje Slovence, Rimljane, Franke in Germane, sploh na sovražnike Slovanov — v Novicah l. 31: »Kje Slovenija živi:«

»Na zemlji ako bi stanú ne imela,
Bo v sercu svojih sinov še živela.«

Da pa bo Slovenija tudi na zemlji imela svoj stan, tega se nadeja pesnik vzlasti z ozirom na nje pravičnega vladarja, na njegovo slovesno obljubo, pa tudi na njeno nepremakljivo zvestobo. Res je, da

»Svoje želi vsak, bodi možak sam, bodi si narod;
Tudi Slovenija ima svoje vošila ta čas,
Njeni sinovi v eno de bi združeni bili ko zemlja,
In de bi lahko učenost našli doma ne drugje,
In de cenil tak v pisu kot uku se njeni bi jezik.«

V tem smislu prepeva „Slovenija Francu Jožefu I. ob njegovim veselim godu“ l. 1849 v Novicah l. 34, ktera Podlipskega pesem je nasledba veličastne pesmi Koseskega: „Slovenija Ferdinandu ob veselim dohodu v Ljubljano l. 1844“ — tim več, ker

»Ni le beseda, je djanje ta njena prisega; v resnici
Blago, život, kri, vse Tebi, Vladar, posveti.
Tvojemu rodu na čast, na poboj za protivnike Tvoje
Duh ji iz osereja kipí, suče ji v roki se meč.
Zmaje se hrast, ko še lipa stoji — pa Slovenija zvesta.«

Gorel je Hitzinger za Slovenijo, popeval je dobo slovansko; najbolj v čislih mu je pa le bila vera in cerkev katoliška, in v tej ni hotel terpeti nobene prenapete narodovnosti. Spričuje nam to „Eine unmassgebliche Bemerkung“, ki jo je bil dal še l. 1849 o vprašanji, v kojem jeziku naj v mestnih šolah Slovencem razlaga se kerščanski nauk, češ: *„Man beruft sich zur Entscheidung dieser Frage auf Gesetze, und zwar Gesetze der Methodik, Katechetik, Nationalität, politischen Gesetzgebung u. s. w. Und wo ist noch eines geblieben? Auf die Gesetze der katholischen Kirche ist wenigstens öffentlich noch nicht hingewiesen worden... Weder Ultra-Slavismus, noch Contra-Slavismus soll bei der Katechetik herrschen, sondern Katholicismus, das ist: jene Ordnung, wodurch Griechen und Hebräer, Deutsche und Slaven, überhaupt alle Völker in Eine, nicht bloss deutsche oder slavische, sondern in Eine heilige, allgemeine christliche Kirche vereinigt werden.“* (Vid. Theolog. Zeitschrift Nro 17. S. 144.)

Živa šola.*)

Šesti pogovor.

U r a.

(Učitelj naj učencem pokaže svojo žepno uro:) Kaj je to? Kako pravimo tej uri, ki jo imamo v žepu? Ura ima dve strani — sprednjo in zadnjo stran. Kakošna je zadnja stran? Spredaj ima ura steklo; kakošno je to steklo? Pod steklom je ploščica s številkami, ki kažejo čas. Nad ploščico sta dva kazalca. Daljši kazalec imenuje se veliki,

*) Pri pesmici „Mirno, tiho“ (glej „Tov.“ l. 5., str. 73!) ste zadnji dve verstici po naključbi napak postavljeni. Poje naj se tako-le:

„Dobra deca ne mermlija, mirni so, ubogajo,
Učitelja rad' imajo, nikdar ga ne žalijo.“